ئایا دەوڵەتی ئیسلامی خەواریجن ؟

نوسەر :
ماموستا ئوسامە تەوحیدی شارەزووری

ئایا دەوڵەتی ئیسلامی خەواریجن ؟

نوسەر :
ماموستا ئوسامە تەوحیدی شارەزووری

الدولة الإسلامية
خلافةٌ على منهاجِ النُّبوّة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پێشتریش زۆرێک لەزانایان تۆمەتبارکراون بەخەواریج بون نمونەی شیخ ـی ئیسلام ابن تیمیە وشیخ ـی ئیمام محمدی کوڕی عبدالوهاب ونەوەکان ـی بەڵکو پێشتریش خوێنی ئیمام ـی ئەحمەدیان حەڵاڵ کرد ئەیانوت گومڕایە وەکو **ئیمام ـی احمد خۆی ئەیگێڕێتەوە ئەفەرموێت :** (**ثُمَّ يَقُولُ بَعْضُهُمْ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ دَمُهُ فِي عُنُقِي**) هەنێکیان وتیان ئەی ئەمیری باوەڕداران خوێنی ئەحمەد بەگەردنی ئێمە. الذهبي تاريخ الإسلام (5/1036)

ابْنُ أَبِي دُوَادَ ڕۆژی فیتنەی جەهمیەت بەخەلیفەی ووت (**يَا أَمِيْرَ المُؤْمِنِيْنَ، اقْتُلْهُ، هُوَ ضَالٌّ مُضِلٌّ**) ئەی ئەمیری بڕواداران بیکوژە ئەو(واتا ئیمام ئەحمەد بکوژە چونکە) گومڕا وگومڕا کارە . الأعلام الذهبی هاتوە (11/170)

گەرخوێنی پێشەوایانی واگەورە حەڵاڵ کرابێت تۆمەتبار کرابن بەگومڕای و لادان لەهەق و بەخەوارج بوون هیچ سەیر نیە هەمان تۆمەت ئاڕاستەی شوێنکەوتوانیان کرێت

زۆر ئەبیستین لێرە ولەوێ لەلایـەن خەڵـکانەوە ئەڵێن دەولـە خەواریـجە ! ئایـا دەولـە وەڵامـی چیـە بۆ ئەو حوکمـەی ـدراوە بـەسەریدا ؟

وەڵامـی دەولـە بۆئەوکـەسانە بەم شێوەیـەیە دەولـە بەچەند خاڵێــک پێتان ئەڵـێت

1. **لەبنچینەی مەزهەب ـی خەواریج تەکـفیرکردنـە بەتاوان وکبائـر**

شیخ الإسلام ابن تیمیة رحمە اللە ئەفەرموێت : (**فأصل قول الخوارج أنهم يكفرون بالذنب، ويعتقدون ذنبا ما ليس بذنب)** [مجموع الفتاوى]

بنچینەی ووتەی خەوارج بریتیە لەتەکـفیرکـردن بەتاوان وەشـتانێک بەتاوان دائەنێن کەلەئـەصلدا تاوان نیـە

الحافظ ابن حجر رحمە اللە ئەفـەرموێت : (**وحكم مرتكب الكبيرة عندهم حكم الكافر)** [فتح الباري]

حوکمی بکەری تاوانـە گەورەکـان لەلای خەواریج کافربـونە.

کەواتــا مەزهەبی خەواریج بریتیە لەتەکـفیرکردن بەتاوان بەڵـکو بەتەکـفیرکردن لەشتانێ کەتاوان نیـە وەک تەکفیرکردنی موسڵمان لەبـابەتە خیلافیـەکان و بابەتە ئیجتهادیـەکــان

دەوڵـەتی ئیسـلامی خۆیـان ڕایانگەیاندوە بەکتێب وبەنوسـراو بەکـردار وبەبینراو کـەکەس تەکـفیرناکــەن بەگوناح و بەتاوان وتەکفیری کـەس ناکـەن لە بابەتە خیلافـی وئیجتهادیـەکان

لەوانــەیـە کەسـێ بڵێت هەموو خەواریج لەسەر ئەو بۆچونە نین کەبـکەری تاوان کافربێت وەک **ئەبـو حەسەن ـی ئەشعەری ئەفـەرموێت**: (**أجمَعوا على أنَّ كُلَّ كبيرةٍ كُفرٌ إلَّا النَّجَداتِ؛ فإنَّها لا تقولُ ذلك**) خەوارج کـۆکن لەسەر تەکـفیرکردن بەهەموو تـاوانێ گەورە تەنـها گروپی نەجدات نەبێت ئەوان بەتاوانی گەورە تەکـفیرنـاکەن .

لەوەڵامـدا سەرخەرانـی دەولـە پێتان ئەڵێن گروپی نەجـداتیش پێچەوانەی خەواریجەکـانی تر نین بەڵکو ئەوانیش بەتاوانـی گەورە تەکفیرەکـەن

- تەنها ئـەوەیان جیاوازە لەخەواریجـەکانی تـر ئەم گـروپـە بڕوایان وایـە هەرکەسـێ لەگەڵ خۆیـان بێت تاوانی گەورە بـکات ئەوا کـافرنیـە بەڵام لەگەڵ خۆیـان نەبێت تاوانـی گەورە بـکات ئەوا تەکـفیری ئـەکەن

- هەندێکی تریان ئەڵێن ئەگەر بکەری تاوانە گەورەکان ئەو تاوانانەن ئەنجام بات کەحەدی لەسەرە کافرنابێت بەڵام ئەو تاوانانە بکات کەحەدی بۆ دیاری نەکراوە کافرەبێت
- وەبڕواشیان وایە ئەوەی لەسەر تاوانی بچوک بەردەوام بێت کافرەبێت

ابنُ حزمٍ لەبارەی گروپی نەجداتی خەواریجەکانەوە ئەڵێ : (**قالوا: أصحابُ الكبائرِ منهم ليسوا كُفّارًا، وأصحابُ الكبائرِ مِن غَيرِهم كُفَّارٌ**) ((الفصل)) (4/190)

ئەڵێن بکەری تاوانە گەورەکان ئەگەر لەخۆمان بێت کافرنیە بەڵام لەخۆمان نەبێت کافرە .

یان هەنێ کەسی تر ئەڵێن دەولە بەشتانێک تەکفیر ئەکات کەئەوشتە کوفری دەرخەرنیە لەئیسلام

دەوڵەتی ئیسلامی لەوەڵامی ئەوقسەیە ئەڵێت

١- قایل نابین بەوقسەیە کەبوترێ دەولە تەکفیرەکات بەبێ بوونی کوفر لەکەسەکان

٢- مەزهەبـی خەوارج کۆنەکـراوەتەوە تەنها لەبابەتی تەکـفیردا بەڵـکو خەوارج مەزهەبێکی عەقیدەییـە تێڕوانین جیاوازیان هەیـە لەبارەی هاوەڵان و حوکمـە شەرعیەکان وە نوێژ لەسەر ئافرەتێ بەواجب ئەزانن کـەلەسوڕی مانگانەدایـە وە ئینکاری لـەسـونەت ئەکەن وە ئەڵێن قـورئان مەخلوقە

٣- مەرج نـیـە کەسێ تەکـفیری موسڵمانێ بکات یـان موسڵمانێ بکوژێت ببێت بەخەوارج

گـریمـان دەولـە بەهەڵە موسڵمانێـکی تەکفیرکـرد یان موسڵمانێکی کوشت بەتەئویلی هەڵــە ئایا بەوە ئەبێت بەخەوارج ؟

چونکـە جیاوازی هەیـە [لەنێوان] کەسێ موسڵمان بەبێ کوفر تەکـفیر ئەکات وەئەوتەکـفیرکردنەی کردۆتە مەزهەب وعەقیدە بـۆخۆی لەگەڵ کەسێک مەنهەج وعەقـیدەی بریتیە لەتەکفیرنەکـردنی موسڵمان کاتێ کوفری لێ نەبینیوە بـەڵام بەتەفسیرێکی هەڵە تەکـفیری ئەو موسـڵمانێک ئەکـات وائەزانێت فڵان موسـڵمان بەوکارە موڕتەد بـۆتەوە بەبێ ئەوەی مەزهەب وعەقـیدەی بریتی بێت لەتەکفیرکردنی موسڵمان ئەم کـەسە جیاوازە لەجۆری یـەکەم چونکـە جۆری یەکەم تەکفیری ناهەق مەزهەب وعەقیدەیـەتی بەڵام جۆری دووەم لەتەکـفیرکردنی کەسـێک ئەکەووێتە هەڵەوە نەکــ لەمەزهەب وعەقیدەکەیدا شـتێک بەکوفر دانێت کەئەوشتە کــوفر نەبێت

نموونـه بۆ هەردوو جۆرەکـه خەواریج مەزهەبیان وایـه کەسـێ ئارەق بخوات کـافره بۆیـه کاتێ هەر ئارەق خۆرێ ببینن تەکـفیری ئەکـەن ئەمه بیدعه وخەواریج بونه چونکـه تەکفیرکـردنەکەیان لەبنەمایـەکی بیدعی وفاسـدەوە وەرگیراوه بەڵام نمـونەی کەسـی دووەم کەمەزهەبەکەی مەزهەبی ئەهلی سـونەته بـەڵام لەتەکفیرکرددنی چەند کەسێک ئەکەووێته هەڵەوە

وەک نمونەکەی **خالدی کوڕی ولید ئیمامـی بوخاری گێڕاویـەتیەوە لەصەحیحەکەیـدا بەژمارە ٤٣٣٩** کە پێغەمـبەر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خالدی نـارد بۆ بانگەوازکردن ــ بەنی جەذیمه خالدیش بانگـەوازی کـردن خەڵکـەکە نەیان ئەزانی بڵێن ئێمه وامـوسڵمان بوین وتیان(**صَبَأْنَا صَبَأْنَا**) (وشەی صبأنا بەزمانی هۆزی بنی جذیمـە واتا بوین بەموسڵمان بەڵام خالد واتێگـەشت صبأنا واتــا ئێمه صابیئەین ئێمه صابیئەین) بۆیـه خەڵک لێی کوشتن و لێی بەدیل گـرتن کە ئەم هەواڵـەگەشتەوە بەپێغەمبەر صلى الله عليـه وسل دەستەکان ــی بەرزکـردەوە و فەرمووی (**اللَّهُمَّ إِنِّي أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِمَّا صَنَعَ خَالِدٌ**) پەروەردگـارم من بەریئم لەوکارەی خالد کـردی دووجار وایفەرموو.

ئـايا خالد ڕەزای الله ـی لێ بێت بەو تەفسیرە هەڵەی هەیبوو کەبوە هۆی تەکفیر وکوشتنی کۆمـەڵێ موسڵمان بەوکـارەی بوە خەواریج ؟

بێگومـان نەخێر چونکە مەزهەبـی خالد ئەوەنیـە موسڵمان بکوژێ وتەکفیریان بـکات بەڵام بـەهەڵە تێگەشت لەوخەڵکـە بۆیـە لەحوکـمدانەکەی نەیپێکا و هەڵەی کرد بۆئەو کۆمـەڵە خەڵکە بـەدیاری کراوی نەکـ مەزهەب وعەقیدەی وابێت موسڵمانان تەکفیربـکات بەبێ بونی کــوفر تێیدا

بەهەمان شێوە **عمر رضي الله عنه** کـاتێ ویستی لەگەردەنی هاوەڵی بەڕێز حاطبـی کوڕی ابی بلتعە بـات وە بەحاطبـی ووت تۆ موناففقـی بەڵام چونکـە تەکـفیرکردنەکـە بەتەفسیرێ هەڵەبـوو رسول الله صلى الله عليه وسلم نەیفەرموو عومەر خەواریج ـە یان عومەر موسڵمانان تەکفیرەکات بـەبێ کوفر وبەبێ هاتنەدی شروطـەکانـی تەکـفیر

ئیمام ـی ابن القيم رحمه الله ئەفەرموێت : [أن الرجل إذا نَسب المسلم إلى النفاق والكفر متأولا وغضبا الله ورسوله ودينه لا لهواه وحظه، فإنه لا يكفر بذلك، بل لا يأثم به، بل يثاب على نيته وقصده،هذا بخلاف أهل الأهواء والبدع، فإنهم يكفرون ويبدعون لمخالفة أهوائهم]

ئەگـەر کەسـێ تۆمەتی نیفاق وکوفر بـاتە پاڵ موسڵمانێـک بەتەئویلی هەڵە وبەتوڕەبونی بۆالله وپێغەمبەرەکەی صلى الله عليه وسـلم و دینەکـەی نەک بەهەواو هەوەس تەکفیری بـکات ئەوا کەسـی تەکفیرکـار لەم حاڵەتەدا کافرنابـێت بـەڵکـو تاوانباریش نابێت وەلەسەر نیـەتە چاکەکەی پاداشت ئەدرێتەوە بـەپێچەوانەی ئەهلی بـیدەع کەتەکـفیری موسڵمـان ئەکەن بەهۆی ئەوەی موسڵمانەکـە پێچەوانەی هەواوئـارەزووی ئەوانی کـردوە

کەواتـا یەکەم خاڵ دەولە بەمەنهەج وعەقـیدەوە نەیوتوە تەکفیر بەکبائر یان بەشتێ کەکـوفر نـیە موسڵمانی پێ تەکفیرەکـەین ئەگەر هەڵەیەکیش کرابێت لەسەر حوکمـدان بەسەر چەندکەسێکی دیاریکراو بەتەئویلـی هەڵە ئەوا لەسەرەوە ڕوونمان کــردەوە کەجیاوازی هەیە لەنێوان تەکـفیری باطل بەمەزهەب وعەقیدەوە لەگەڵ تەکفیرێک کەبەتەفسیرێکی هەڵە ئەکرێت لەهەمان کاتدا مەزهەب وعەقیدەکـە لەئەصلدا سـەلامەتە لەبیدعە.

بنچینەی دووەم ـی خەوارج تەکـفیرکردنـی گشت موسڵمانانە کەلەناوچەکـانی ژێر دەسەڵاتی خۆیان نەبن

ئیمام ـی أبو الحسن الأشعري رحمه الله ئەفەرمویت : (**وزعمت الأزارقة أن من أقام في دار الكفر فهو كافر**) ئەزارقە پێیان وایـە هەرکەسێ لەوڵاتـی کوفربێت کـافرەبێت[مقالات الإسلاميين 88/1]

وه ئەڵێن (**إذا كفر الإمام كفرت الرعية**) ئەگەر سـەرکردە کـافربێت هەموو خەڵکی ژێردەسـتی کافرن .

دەولەش بەریئە لەم بنچینە خەوارجیە بـەڵکو لەسـەر بەری بونی لەم بیدعەیە لەلایـەن خەواریجەکـانەوە بەجەهمی ناو بـراوە

الشيخ أبو عمر البـ..ـغدادي - رحمه الله - لەوتـاری هذه عقيدتنا وهذا منهجنا ئەفەرموێت : (ومن نطق بالشـــهادتين وأظهرلنا الإسلام ولم يتلبس بناقض من نواقض الإسلام عاملناه معاملة المســـلمين ونـكل ســـريرته إلى الله تعالى؛ إذ من أظهر لنــا شـعائر الديـن أجريـت عليه أحكام أهلـه فأمـور النـاس محمولـة علــى الظاهر والله يتولى السرائر)

هەرکەسێ شایەتومان بهێنێت وە ئیسلامەتیمان پیشان بات وەهیچ هەڵوەشێنەوەیەکی ئیسلامی ئەنجام نەیا بێت مامەڵەی موسڵمانی لەگەڵا ئەکەین و نهێنیەکانیشی بۆلای الله تعالی یە کەواتا هەرکەسێ دروشمەکانی ئیسلامان پیشان بات ئەوا مامەڵە ویاساکانی ئەهلی ئیسلامی لەگەڵا ئەکرێت کاروباری خەڵک لەسەر ڕووکەش بڕیاری لەسەر ئەدرێت نهێنی حاڵی کەسەکانیش بۆالله تعالی یە ئەوبڕیار لەسەر نهێنیەکانیان ئەیات.

لەوانەیە بڵێن ئەمە تەنها قسەیە ئێوە بەکرداری تەکفیری هەموو سوپا و دەنگدەران و حوکم گێڕەوەکان بۆ مەحکمە وزاناسەرخەرەکانی دەسەڵات هەموو تەکفیرەکەن ئایا ئەمە تەکفیری گشت خەڵک نیە ؟

دەولە پێتان ئەڵێت تەکفیری ناوبراوەکان لەسەر بنەمای بەڵگە دامەزراوە تەکفیرکردن نیە بەهەواو ئارەزوو وەتەکفیرکردن نیە بەکبائر وەتەکفیرکردن نیە لەبەر ئەوەی تەنها لەوڵاتی کوفرن بەڵکوتەکفیرکردن بەئەنجامدانی کوفر هاوەڵان تەکفیری ئەهلی ڕیدەیان کرد لەمانعی زەکات وشوێنکەوتوانی مسیلەمە و هەلگەڕاوەکان بۆ بت پەرستی ئایا هاوەڵان خەواریج بون ؟ یان تەکفیرکردنەکەیان لەسەر بنەمای کوفر دەرکەوتن بوو؟ بێگومان لەسەر بنەمای دەرکەوتنی کوفر لەوکەسانە تەکفیریان کردن

محمد بن إسحاق ئەڵێت : (ارتدت العرب عند وفاة رسول اللهﷺ ما خلا أهل المسجدين مكة والمدينة)

عەرەب هەموو مورتەدبـونەوە لەپاش وەفاتی پێغەمـبەر صلی الله علیه وسلم جگە لەخەڵکی دوومزگەوتەکە مەککە ومەدینـە .

ئایا ئەگەرخەڵـکی وڵاتێ ڕایگەیەنن بونەتە بت پەرست تەکفیری هەموویان بکەیت ئەمە خەواریج بونە ؟ یـان خەڵکی شارێ هەموویـان گۆڕبپەرستن بەموشـریک ناوببرێن ئەمە تەکفیرکردنە بەکوفر ئایـا ئەمە تەکفیری ناهەقە ؟!

بەهەمان شێوە تەکــفیرکردنــی زۆربەی خەڵک یان بەشێ لەخەڵک کاتێ کوفرێ دیاریـکراو ئەکەن کەبەقورئان وسونەت وئیجماع کـارەکەیان کوفری دەرخەربێ لەئیسـلام تەکــفیرکردنیان مەزهەبـی خەوارج نیـە بەڵـکو تەکفیرنەکـردنیان کــوفرە ولادانە لەمەزهەبی ئەهلی سـوننەت

ئصوڵێکی تری خەوارج بریتیە لەدەرچـوون لەسـەر سەرکردەی موسـڵمان کاتێ سەرکردە لەشـتێکدا ستەم بکا یان هەڵەیـەک بکات

الشهرستاني لەپێناسەی خەواری ئەفەرموێت : (ویرون الخروج على الإمام إذا خالف السنة حقاً واجباً) بڕوایان وایـە کاتێ پێشـەوا پێچەوانەی سونەت بکات دەرچون لێی هەقێکی واجبە. [الملل والنحل ص ٥٤]

أبو الحسن الأشعري ئەفەرموێت : (يرون الخروج على السلطان الجائر) بڕوایان بەخروج کردن هەیـە لەسەر کاربەدەستی سـتەمـکار. (مقالات الإسلاميين (156/1)

بەڵام دەولـە بڕوای وانیـە دەولـە بڕوای وایـە سەرکردە گەر ستەمکار وفاسق و بیدعەچیش بێت مادام کـوفرێ ئاشـکرای لێ نەبینرابێت دروست نیـە خروجـی لێ بکرێت بـەڵکـو دەولـە خروج لەوسەرکردانە بەواجب ئەزانێت کەکەوتونەتە کـوفری حوکم کـردن بەغیری شەرعی الله وە دژایـەتی موسڵمانان ئەکـەن وپاڵپشتی لەخاچ پەرستان و جولەکە وڕافیزە ئـەکەن و دەرگای کوفر وئیلحاد لەوڵاتانی موسڵمان واڵا ئـەکەن .

ئەمەش پوختە وەڵامـی دەولـە وسەرخەرانی دەولـەیە بۆ ئەو قـسانەی کراون بـۆدەولـە.

الحمد لله رب العالمين